

5. Колот А. М. Теоретичні й прикладні аспекти впливу заробітної плати на мотивацію трудової діяльності / А. М. Колот // Україна: аспекти праці. — 2000. — № 8. — С. 8—14.

6. Колот А.М., Герасименко О.О. Соціально-трудоий розвиток в ХХІ столітті: до природи глобальних змін, нових можливостей, обмежень і викликів. Демографія та соціальна економіка. 2019. № 1. С. 97—125.

УДК 330.35:331.526]:330.34

Колядич О. І.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Київський національний університет
імені Вадима Гетьмана»
м.Київ, Україна

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах нової економічної реальності, — поглиблення автоматизації та поширення роботизації виробничого процесу, стрімкого розповсюдження пандемії COVID 19, особливої актуальності набувають цілі та завдання Сталого розвитку, визначені ООН [1] і адаптовані у більшості країн світу. В Україні основою для планування розвитку є Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» [2], яка створює бачення орієнтирів досягнення Цілей сталого розвитку і містить адаптовані завдання та індикатори для їх моніторингу. Сучасний світ перебуває в умовах невизначеності та під впливом імпульсів «чорних лебедів» що позначаються на нестабільності та кризовому характері в економічному, соціальному, технологічному середовищі. Значна частина дослідників вважає такий стан ознакою початку переходу до нової фази технологічного та соціально-економічного устрою.

Вагому роль у забезпеченні повної і продуктивної зайнятості в контексті досягнення Цілей сталого розвитку відіграє ринок праці, який перебуває у постійному русі, залежно від низки внутрішніх і зовнішніх чинників. Незначна стабілізація ринку праці України, що проявляється у вигляді зростання чисельності зайнятого населення, зниження загального рівня безробіття, на сьогодні-

ні змінюється на погіршення вказаних показників. Крім того, вже усталені проблеми: неформальна зайнятість, професійно-кваліфікаційний дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, безробіття серед молоді з вищою освітою, невідповідність рівнів заробітної плати в Україні та в країнах Європейського Союзу, освітня і трудова міграції, обумовлюють необхідність його регулювання відповідно до цілей і завдань сталого розвитку.

З іншого боку, позиції українських компаній-працедавців знаходяться під великим тиском з боку політичних ризиків, фінансової нестабільності, коливань цін на світових ринках тощо. Специфікою функціонування українських підприємств є масове згортання процесів стратегічного управління та застосування управління поточними операціями. Це означає принципове зниження готовності до різних сценаріїв розвитку подій.

Окремим викликом для всіх суспільств постала проблема пандемії. Як зазначає адміністратор ПРООН Ахім Штайнер, «За останні 30 років світ бачив багато криз, включаючи Глобальну фінансову кризу 2007–09 років. Кожна з них завдала відчутної шкоди людському розвитку, але загалом приріст розвитку нарощувався в усьому світі щороку. COVID-19, маючи потрійний вплив на охорону здоров'я, освіту та доходи, може змінити цю тенденцію» [3]. ПРООН вважає, що глобальний людський розвиток — поєднання освіти, охорони здоров'я та рівня життя, може впасти цього року вперше з 1990 року, коли почалися вимірювання даних показників.

Сприяння сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для усіх (ціль 8 Цілей Сталого розвитку 2016–2030) передбачає виконання країнами таких завдань: підтримання економічного зростання, у тому числі зростання валового внутрішнього продукту на рівні не менше 7 % на рік; підвищення продуктивності в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації та інноваційної діяльності; проведення орієнтованої на розвиток політики, яка сприяє продуктивній діяльності, створенню гідних робочих місць, підприємництву, творчості й інноваційній діяльності; забезпечення повної і продуктивної зайнятості та гідної праці для всіх жінок і чоловіків, у тому числі молодих людей і людей з інвалідністю і рівну оплату за працю рівної цінності; викорінення примусової праці; захист трудових прав і сприяння забезпеченню надійних і безпечних умов праці для всіх трудящих, включаючи трудящих-мігрантів, та осіб, які не мають стабільної зайнятості; розробка і введення в дію глобальної стратегії забезпечення зайнятості молоді та імплементація Глобального пакту про робочі місця Міжнародної організації праці [4].

Виконання зазначених завдань у період ряду викликів сучасності для досягнення Глобальних цілей сталого розвитку в Україні полягає у функціональності національної системи Цілей сталого розвитку [5], з дотриманням позитивної динаміки індикаторів моніторингу [6] та системною проекцією, імплементацією Цілей сталого розвитку на період до 2030 року до розробок прогнозних і програмних документів, нормативно-правових актів [7].

Таблиця 1

ІНДИКАТОРИ СТАНУ ЗАЙНЯТОСТІ ЩОДО ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ*

Індикатор	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030
	орієнтир							
Рівень зайнятості населення віком 20–64 роки, %	64,4	64,2	64,2	65,6	66,9	66,0	68,0	70,0
Частка молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок, у загальній чисельності осіб віком 15–24 роки, %	17,2	17,8	15,9	14,5	–	17,0	16,5	15,5
Кількість потерпілих від нещасних випадків на виробництві, які призвели до втрати працездатності на 1 робочий день чи більше, % до рівня 2015 року	100	104	101	97	91	75	60	55
Кількість загиблих від нещасних випадків на виробництві, % до рівня 2015 року	100	107	98	109	113	70	60	59
Частка працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, у загальнообліковій кількості штатних працівників, %	28,9	–	28,4	–	–	22,0	17,0	12,0
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів середнього та малого підприємства, млн осіб	6,5	6,5	6,6	7,0	–	8,3	9,5	10,5

* Вибірку підготовлено на основі Добровільному національному огляді щодо Цілей сталого розвитку в Україні (2020).

Особливим завданням постає збереження та примноження людського капіталу, сформованого чи розвиненого і накопичений людьми (людиною) певного запасу здоров'я, знань, звичок, здібностей, мотивацій, що цілеспрямовано використовується в тій абот сфері суспільного виробництва.

Значна роль у стратегічному управлінні людським капіталом покладається на національний уряд і великий бізнес. На сьогодні діяльність цих суб'єктів на теренах України визначається значною асиметрією. Національний уряд не демонструє успішний рух щодо забезпечення економічного зростання та зайнятості населення в контексті досягнення цілей сталого розвитку. Прорахунки уряду лише частково компенсують місцеві громади, малий і середній бізнес. Щодо ініціатив великого бізнесу, то вони не є системними, становлять короткостроковий характер і спрямовані на швидкий результат, тобто далекі від стратегічного компонування.

Об'єктивну картину стану людського капіталу України є ряд ознак, які стримують розвиток суспільства в цілому та економіки зокрема. Серед них: скорочення населення; низька народжуваність; значна трудова міграція; зменшення частки працездатного населення та старіння нації; зниження якості освіти; криза системи охорони здоров'я.

Параметри та індикатори, відображені у Добровільному національному огляді щодо Цілей сталого розвитку в Україні [8], вказують на низку проблем щодо стану зайнятості населення в Україні.

З аналізу приведених індикаторів слідує ряд висновків:

Не зважаючи на підвищення рівня зайнятості з 64,4 % (у розрізі статі: жінок — 59,1 %; чоловіків — 70,2 %) у 2015 році до 66,9 % (61,6 % і 72,7 % відповідно) у 2019 році (при цільовому орієнтирі 66,0 % у 2020 році, слід враховувати новий фактор впливу, а саме поширення пандемії COVID-19, який може суттєво скоректувати цей індикатор за підсумками 2020 року і переглянути орієнтовні індикатори в бік зниження.

Зменшення рівня безробіття з 9,1 % у 2015 році до 8,2 % у 2019 році та кількості молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок, з 17,2 % у 2015 році до 14,5 % у 2018 році зумовлено скоріше значним відтоком працівників до успішніших економік. Цю проблему найвірогідніше вирішувати у спосіб покращення легкості ведення бізнесу та захисту малого й середнього бізнесу в умовах згубних наслідків поширення COVID-19.

Нездоланною проблемою у сфері зайнятості є недостатня забезпеченість надійних і безпечні умови праці для працюючих,

про що свідчить недостатня динаміка показника щодо частки працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, у загальній обліковій кількості штатних працівників (з 28,9 % у 2015 році до 28,4 % у 2017 році). Також за показником кількості загиблих від нещасних випадків на виробництві має місце негативна динаміка росту — протягом п'яти років (з 2015 року по 2019 рік) ріст становив 13,0 %. Основними причинами настання нещасних випадків, у тому числі зі смертельним наслідком, були організаційні, серед яких найпоширеніші — невиконання вимог інструкцій з охорони праці, невиконання посадових обов'язків, порушення правил безпеки руху, технологічного процесу тощо.

Головним трендом національного огляду повинна стати активна політика зайнятості, що має забезпечити соціальне включення не тільки економічно активного населення, але й тих, хто є соціально відторгненим внаслідок об'єктивних причин. Важливим є забезпечення повної та легальної зайнятості: вона генерує доходи для всіх осіб працездатного віку, зменшує державні видатки (наприклад, на допомогу по безробіттю) та забезпечує соціальні внески, які, принаймні частково, дозволяють фінансувати соціальні послуги та пенсійні програми. Зайнятість із гідною оплатою праці скорочує як абсолютну, так і відносну бідність, зменшуючи завдяки цьому нерівність. Для забезпечення прогресу досягнення ЦСР необхідно пришвидшити реалізацію реформ з дерегуляції, децентралізації та податкової реформи і судової реформи. Також необхідним є розвиток конкуренції, гарантування та захист прав власності, прав кредиторів. Забезпечення стійкого зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості повинні стати основним чинником якісних змін сфери зайнятості. У свою чергу, вирішення питання щодо створення нових виробничих потужностей в Україні для налагодження повного циклу виробництва критично необхідних товарів і технологій з відповідним попитом на робочу силу, сприятиме подоланню асиметрії розвитку виробничої сфери зі сферою зайнятості.

Вирішення проблем окремих сфер економіки та підсистем суспільства унеможливує застосування класичного неоліберального інструментарію. Заслужують на увагу, аналіз і рекомендації, викладені У. фон Вайцзекером та А. Війкманом у співпраці з членами Римського клубу [9]. Автори пропонують нову парадигму, яка нівелює неоліберальний підхід до розвитку економіки та суспільства. У цілому, нова парадигма «Нового просвітництва»

ґрунтується на системі балансу між: людиною і природою, довгостроковими наслідками і тактичними завданнями, швидкістю і стабільністю, особистим та суспільним, релігією та державою, справедливою винагородою та соціальною рівністю, ринковими силами та законом.

Вирішення проблем економічного зростання та зайнятості населення, як і інших цілей сталого розвитку стане ефективнішим через призму нового мислення та усвідомлення домінанти антропоцентризму.

Список літератури

1. Програма розвитку ООН, «Цілі сталого розвитку», 2017, URL: <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/?Text=&Goal=8&Target>
2. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна», 2017, URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
3. COVID-19 and the SDGs. How the ‘roadmap for humanity’ could be changed by a pandemic, 2020, доступ за адресою: https://feature.undp.org/covid-19-and-the-sdgs/?utm_source=web&utm_medium=sdgs&utm_campaign=covid19-sdgs
4. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
5. Sustainable Development Goals: Ukraine / National Report. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2017. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
6. Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку: Розпорядження КМУ від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pitannya-zboru-danih-dlya-monitorin-686r>
7. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: указ Президента України від 30 вересня 2019 р. №722. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
8. Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні: Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=938d9df1-5e8d-48cc-a007-be5bc60123b8&tag=TSiliStalogoRozvitku>
9. Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь Римському клубу / Ернст Ульріх фон Вайцекер, Андерс Вейкман; переклад з англ. Ю.Сірош; за наук.ред. В.Вовка, В.Бутка. — К.: Саміт-Книга, 2019. — 276 с.